

ZAMONAVIY DEMOKRATIK DAVLATLARDA SIYOSIY ELITALARNING RO'LI

Ortiqov Diyorbek Nabijon o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti

Siyosatshunoslik yo'nalishi 3-kurs talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada biz siyosiy elitaning xususiyatlari, ular hokimiyatni qanday qo'lga kiritishi va saqlab turishi, demokratik jarayondagi hukmronligining oqibatlarini muhokama qilish orqali mavzuni chuqur o'rganamiz. Demokratiya - bu qarorlar qabul qilish jarayonlarida barcha fuqarolar teng ishtirok etadigan boshqaruv tizimi. Biroq, amalda demokratiya ko'pincha siyosiy elita deb ataladigan kichik bir guruh odamlar tomonidan to'liq nazorat qilinmasa, ta'sir qiladi. Bu elitalar siyosiy maydonini o'z manfaatlariga ko'ra shakllantirish uchun kuch va resurslarga ega, ko'pincha keng jamoatchilik hisobidan. Demokratiyani shakllantirishda siyosiy elitaning roli sinchkovlik bilan tekshirishni talab qiladigan murakkab masala. Shuningdek, elita va keng jamoatchilik o'rtasidagi kuch dinamikasini muvozanatlash va demokratiyaning haqiqiy vakillik boshqaruv tizimi bo'lib qolishiga yordam beradigan potentsial yechimlarni o'rganamiz. [1]

Kalit so'zlar: demokratiya, siyosiy elita, davlat hokimiyati, fuqarolar, qarorlar qabul qilish, jamoatchilik

KIRISH

Har qanday demokratik jamiyatda siyosiy elita hokimiyatning yo'nalishi va faoliyatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ko'pincha hokimiyat va ta'sir o'rinlarini egallagan bu shaxslar butun xalq uchun keng qamrovli oqibatlarga olib kelishi mumkin bo'lgan muhim vakolat va qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ega.

Siyosiy elita turli xil shaxslarni, jumladan, saylangan mansabdor shaxslarni, partiya rahbarlarini, nufuzli lobbichilarni va yuqori martabali byurokratlarni o'z ichiga oladi. Ular siyosatni shakllantirish, amalga oshirish va amalga oshirishning harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, fuqarolar hayotiga va mamlakatning umumiy traektoriyasiga ta'sir qiluvchi asosiy qarorlarni qabul qiladi.

Demokratiyaning asosiy jihatlaridan biri bu vakillik g'oyasi bo'lib, bunda siyosiy elita hukumat va xalq o'rtasida vositachi sifatida harakat qilishi kutiladi. Ularga o'z saylovchilarining tashvish va manfaatlarini ifoda etish, qarorlar qabul

qilish jarayonida aholining rang-barang ehtiyojlarini yetarli darajada qondirishni ta'minlash mas'uliyati yuklangan.

Biroq hokimiyatning siyosiy elitaning tanlangan guruhi ichida to'planishi demokratiyaning asl mohiyati haqida savollar tug'diradi. Demokratiya barcha fuqarolarning siyosiy jarayonda ishtirok etishi uchun teng imkoniyatlarni ta'minlashni maqsad qilgan bo'lsa-da, bu elita tomonidan amalga oshirilgan ta'sir va nazorat hokimiyat bir necha kishining qo'lida mustahkamlangan tizimni yaratishi mumkin.

Demokratik davlatda siyosiy elitaning rolini tushunish ularning motivlari, munosabatlari va boshqaruvga ta'sirini har tomonlama tahlil qilishni talab qiladi. Ushbu tadqiqot ularni jalb qilishning mumkin bo'lgan afzalliklari va kamchiliklarini, shuningdek, sog'lom demokratik tizim uchun zarur bo'lgan javobgarlik va shaffoflikni ta'minlaydigan mexanizmlarni yoritishi mumkin. [2]

SIYOSIY ELITANING KUCH DINAMIKASI: TA'SIR VA NAZORAT

Siyosiy elita demokratik tizimlarning yo'nalishi va faoliyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning hokimiyat mavqei ularga boshqaruv, siyosat va qarorlar qabul qilish jarayonlarining turli jihatlariga ta'sir o'tkazish va nazorat qilish imkoniyatini beradi. Siyosiy elitalar doirasidagi kuch dinamikasini tushunish ularning milliy demokratiya yo'nalishini shakllantirishdagi rolini aniqlashda juda muhimdir. Siyosiy elitalar o'rtasidagi kuch dinamikasining asosiy jihatlaridan biri bu resurslarni nazorat qilish va axborotga kirish qobiliyatidir. Bu elitalar ko'pincha katta moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatiga ega va o'z ta'sirini mustahkamlash uchun ushbu resurslardan strategik foydalanishi mumkin. Ular siyosiy kampaniyalarni moliyalashtirishi, ularning manfaatlariga mos nomzodlarni qo'llab-quvvatlashi va siyosiy qarorlarni o'z foydasiga hal qilish uchun moliyaviy bosim o'tkazishi mumkin. Bundan tashqari, siyosiy elita ko'pincha o'z kun tartibiga ko'ra siyosiy manzarani shakllantirishga imkon beruvchi ichki ma'lumotlar va tarmoqlarga ega bo'ladi. Ular alyanslar tuzishi, koalitsiyalar qurishi va asosiy qaror qabul qiluvchilar bilan aloqa o'rnatishi mumkin, bu ularga siyosat natijalariga ta'sir o'tkazish va hokimiyatni ushlab turish imkonini beradi. Siyosiy elitaning kuch dinamikasining yana bir muhim jihati bu ularning malumotlarini nazorat qilish va jamoatchilik fikrini shakllantirish qobiliyatidir. Ommaviy axborot vositalari, tahlil markazlari va boshqa aloqa kanallariga ta'siri orqali ular siyosiy masalalar atrofidagi nutqni shakllantirishlari, axborot oqimini nazorat qilishlari va jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilishlari mumkin. Bunday nazorat ularga jamoatchilik fikrini o'z foydasiga shakllantirish orqali o'z hokimiyat mavqeini saqlab qolish imkonini beradi.

Shuni tan olish kerakki, siyosiy elitaning kuch dinamikasi bir xil emas. Elita sinfida raqobatlashuvchi guruhlar bo'lishi mumkin, ularning har biri o'z manfaatlari uchun kurashadi va o'z kuchini turli yo'llar bilan ishlatadi. Ushbu ichki kuch kurashlari uni yanada shakllantirishi mumkin, masalan, siyosiy qarorlar qabul qilish jarayoni va siyosat natijalari. Siyosiy elitaning ta'siri va nazoratini tushunish demokratik tizimlarni har tomonlama tahlil qilish uchun zarurdir. Ushbu kuch dinamikasini ochish orqali biz asosiy kuchlarni yoritib berishimiz va ozchilikning emas, balki ko'pchilikning manfaatlarini ifodalovchi yanada qamrab oluvchi va ishtirokchi demokratiya sari harakat qilishimiz mumkin.

SIYOSIY ELITA TOMONIDAN DEMOKRATIK TAMOYILLAR OLDIDA TURGAN VAZIFALAR

Siyosiy elita demokratiya yo'nalishini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi, ammo ularning ta'siri demokratiya asosiga qurilgan tamoyillarga ham qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Bu qiyinchiliklar hokimiyatning konsentratsiyasi va u bilan birga keladigan suiste'mollik potentsialidan kelib chiqadi. Asosiy muammolardan biri siyosiy elitaning o'z manfaatlarini keng jamoatchilik manfaatlaridan ustun qo'yish tendentsiyasidir. Ular o'zlarining hokimiyat mavqelaridan butun aholining jamoaviy farovonligi yo'lida ishlamasdan, shaxsiy kun tartibini yoki tanlangan bir necha kishining manfaatlarini ilgari surish uchun foydalanishlari mumkin. Bu elitaga nomutanosib foyda keltiradigan, jamiyat ichidagi ijtimoiy va iqtisodiy tengsizliklarni kuchaytiradigan siyosatga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, siyosiy elita ko'pincha ularga siyosiy maydonda muhim ustunlik beradigan manbalar va tarmoqlardan foydalanish imkoniyatiga ega. Bu yangi ovozlar va g'oyalar paydo bo'lishi uchun to'siqlar yaratishi, istiqbollarni xilma-xilligini cheklashi va boshqaruvdagi innovatsiyalarga to'sqinlik qilishi mumkin. Bundan tashqari, elitada o'z vakolatlarini mustahkamlashda va boshqalarni demokratik jarayonda mazmunli ishtirok etishdan chetlatishda davom etadigan hokimiyat va imtiyozlar aylanishini davom ettirishi mumkin. [3]

Siyosiy elitaning yana bir muammosi demokratik institutlarga bo'lgan ishonchning yo'qolishidir. Elitaning harakatlari va qarorlari qachon o'z-o'ziga xizmat qiladigan yoki ehtiyoj va intilishlardan uzilgan sifatida qabul qilinadi odamlarning umidsizlikka tushishiga va butun demokratik tuzumga ishonchning yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Bu demokratik jarayonlarning qonuniyligiga putur etkazishi mumkin, bu esa jamoatchilik tomonidan qo'llab-quvvatlanishi va ishtirokini davom ettirishni qiyinlashtiradi. Ushbu muammolarni hal qilish siyosiy tizimlarda javobgarlik, oshkoralik va inklyuzivlikni kuchaytirish majburiyatini talab qiladi. Bu

siyosiy elitaning o'z harakatlari uchun javobgarligini ta'minlovchi mexanizmlarni ilgari surish, qarorlar qabul qilish jarayonlarining ochiq va ishtirokchi bo'lishini ta'minlash hamda turli ovozlarni eshitish va ifodalash uchun imkoniyatlar yaratishni o'z ichiga oladi. Ko'proq qamrab oluvchi va sezgir demokratiya yo'lida faol ish olib borish orqali biz siyosiy elita tomonidan qo'yilayotgan muammolarni yumshatishimiz va demokratik boshqaruvning asosiy tamoyillarini qo'llab-quvvatlashimiz mumkin.

SIYOSIY ELITA TA'SIRINI YUMSHATISH VA INKLYUZIVLIKNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI

Inklyuzivlikni rag'batlantirish va siyosiy elita ta'sirini yumshatish yanada demokratik jamiyat sari muhim qadamdir. Bu maqsadga erishishga yordam beradigan bir necha samarali strategiyalar: [4]

1. Ommaviy harakatni kuchaytirish: Boshlang'ich tashkilotlar va jamoatchilik tashabbuslarini kuchaytirish siyosiy elita kuchiga qarshi muvozanatni ta'minlashi mumkin. Marginal guruhlarining ovozini qo'llab-quvvatlash va kuchaytirish orqali bu harakatlar elitaning hukmronligiga qarshi chiqishi va kengroq aholiga foyda keltiradigan siyosatni himoya qilishi mumkin.

2. Shaffoflik va javobgarlikni kuchaytirish: Siyosiy jarayonlarda shaffoflik va javobgarlikni oshirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish elitaning nomaqbul ta'sirini kamaytirishga yordam beradi. Buni saylovoldi tashviqotini moliyalashtirish, lobbichilik faoliyati va qarorlar qabul qilish jarayonlarining aniq oshkor etilishini ta'minlash orqali amalga oshirish mumkin. Fuqarolar siyosatchilarni o'z harakatlari uchun javobgarlikka tortish imkonini beruvchi ma'lumotlarga ega bo'lishi kerak.

3. Fuqarolar ishtirokini rag'batlantirish: qarorlar qabul qilish jarayonlarida fuqarolar ishtirokini faol rag'batlantirish yanada qamrab oluvchi demokratiya uchun juda muhimdir. Bunga fuqarolar yig'inlari, byudjetni birgalikda shakllantirish va jamoatchilik bilan maslahatlashish kabi mexanizmlar orqali erishish mumkin.

4. Saylov kampaniyasini moliyalashtirish bo'yicha islohotlarni amalga oshirish: Siyosiy elita ko'pincha muhim moliyaviy resurslarga ega bo'lib, demokratik jarayonni o'z foydasiga buzib yuborishi mumkin. Individual badallarni cheklash va siyosiy xayriyalarda shaffoflikni oshirish kabi saylovoldi kampaniyasini moliyalashtirishning qat'iy qoidalarini joriy qilish o'yin maydonini tenglashtirishga va siyosatdagi pul ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

5. Ommaviy axborot vositalarining plyuralizmi va mustaqilligini rag'batlantirish. Siyosiy elita ta'siriga qarshi turish uchun turli va mustaqil media landshafti muhim ahamiyatga ega. Hukumatlar ommaviy axborot vositalariga egalik

bir necha kishilar qo'lida to'planib qolmasligini ta'minlashi va mustaqil jurnalistika rivojini qo'llab-quvvatlashi kerak. Bu fuqarolarning turli xil ma'lumotlar va nuqtai nazarlarga ega bo'lishini ta'minlab, ko'p sonli ovozlar va istiqbollarni ta'minlash imkonini beradi.

Fuqarolik faolligini rag'batlantirish: Fuqarolik ta'limini targ'ib qilish va faol fuqarolikni rag'batlantirish orqali shaxslar siyosiy jarayonlarni tushunish va ular bilan shug'ullanish uchun yaxshi jihozlanadi. Bu fuqarolarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, o'z huquq va majburiyatlarini tushunish, demokratik qarorlar qabul qilishda faol ishtirok etish uchun imkoniyatlar yaratishni o'z ichiga oladi.

Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali jamiyatlar siyosiy elita ta'sirini kamaytirish va kengroq qamrab oluvchi va ishtirokchi demokratiyani yaratishga harakat qilishi mumkin. Aynan shu jamoaviy sa'y-harakatlar orqali hokimiyat bir necha kishining qo'lida to'planganidan ko'ra, haqiqatan ham ko'pchilik o'rtasida taqsimlanishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, sog'lom demokratiyani tarbiyalash ozchilikni emas, balki ko'pchilikni kuchaytirishga qaratilgan doimiy sa'y-harakatlarni talab qiladi. Shaffoflik, inklyuzivlik, fuqarolik faolyati va saylov kampaniyasini moliyalashtirish borasidagi islohotlarni rag'batlantirish orqali biz haqiqatda ko'pchilik manfaatlarini ifodalovchi va ularga xizmat qiladigan siyosiy tizimni yaratishimiz mumkin. Faqat ana shu jamoaviy harakatlar orqali biz adolatli, va barcha fuqarolarning ehtiyojlariga javob beradigan demokratiyaga erishishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Wikipedia
2. Staffan Lindberg "Demokratiyani targ'ib qilish yoki to'sqinlik qilishda siyosiy elitalarning roli" maqolasi
3. "Zamonaviy demokratik mamlakatlardagi siyosiy sinf" Robert Mishelsning maqolasi.
4. Gaetano Moskaning "Siyosiy sinf" asari.